

הרב מרדכי פראנק

ירושלים

משפחת אברהם ומשפחת נחור

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וַיֵּגַד לְאַבְרָהָם לֵאמֹר הִנֵּה יִלְדָה מִלְכָּה גַם הוּא בָּנִים לְנַחֲוֹר
אָחִיךָ:

אֵת עֹוֹץ בְּכָרוֹ וְאֵת בּוֹז אָחִיו וְאֵת קְמוּאֵל אָבִי אָרָם:

וְאֵת כְּשֵׁד וְאֵת חֲזוֹ וְאֵת פִּלְדֵּשׁ וְאֵת יִדְלָף וְאֵת בְּתוּאֵל:

וּבְתוּאֵל יָלַד אֵת רְבֵקָה. שְׁמוֹנָה אֵלֶּה יִלְדָה מִלְכָּה לְנַחֲוֹר אָחִי אַבְרָהָם:

וּפִילְגֵשׁוֹ וְשָׁמָה רְאוּמָה וְתִלְדָּה גַם הוּא אֵת טֶבַח וְאֵת גַּחַם וְאֵת תַּחֲשׁ וְאֵת מַעֲכָה: (כב, כ-
כד).

פרשה זו זוקקת הסבר, למה נאמרה ומה צורך בה? ומה שייכותה לעקידה עד שפותחת היא
ב'ויהי אחר הדברים האלה'?

ומה שפירשו חז"ל שנתבשר עתה בלידת רבקה אינו מתיישב לפי הפשט; שלא בשרוהו עתה
בלידת רבקה אלא בלידת בתואל ואחיו, ורבקה נולדה כמה וכמה שנים אחר כך. והזכרת
רבקה אינה אלא מאמר המוסגר של כותב התורה להסב את תשומת לבנו מיהו בתואל.

ונראה ששייכותה של פרשה זו היא לנאמר בסוף פרשת העקידה, שהבטיח ה' לאברהם
שיתרבה זרעו ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים. ועתה בא לומר שנתרחבה ברכה
זו גם למשפחת אברהם בכללה, שאף אחיו נחור נתרבה זרעו מאד ונולדו לו שנים עשר בנים,
וכמנין שבטי ישראל אשר אף הם מונים שמונה בני גבירות וארבעה בני שפחות. וכן
לישמעאל נולדו שנים עשר נשיאים. ונראים הדברים שזהו מספר שלם המבטא תחילת
הקמת עם שלם, הוי אומר שעם במקרא יסודו בהקמת שנים עשר בתי אב.

ואם כן העולה מן הפרשה מסר נכבד בעל משמעות כלל עולמית, שאין רצון ה' בעולם בלעדי
לזרע אברהם יצחק ויעקב. אלא אף שהם העם הנבחר וממלכת כהנים, מכל מקום גם
הקרובים ברוחם אל בית אברהם יש בהם חפץ ואהבה מאת ה', יתר על אהבתו כל באי עולם
באשר הם. ועל כן בית נחור, שהיה קרוב ברוחו ובמעלתו לבית אברהם, אף הוא נרצה אצל
ה', ויש לאברהם שמחה וברכה בריבוי משפחתו, ואף התורה ראתה לנכון לספר סדר
תולדותיו.

ומסר זה אינו לשעתו בלבד אלא משמעותו לדורות. שאין יחסו של הקב"ה שווה לכל אומות העולם, אלא כל עם כפי מידת תיקון מעשיו וקרבתו אל האמת האלוהית כך מידת אהבת ה' אליו, והוא מתברך לפני ה' כפי מידת קרבתו אל עם אברהם.

ובזה מתבארת גם פרשת חיי ישמעאל שנראה בעליל שיש לתורה ענין בסקירת חיי והצלחתו, לא רק בהנגדה ליצחק, אלא גם כשלעצמו בהיותו בן אברהם שהושפע מחינוך אביו.

ומעתה נראה להוסיף שאף לידת רבקה שהוזכרה כאן איננה ענין צדדי אלא הוא מענין הפרשה ממש. שהרי מה שנבחרה רבקה להיות אשה ליצחק אינו ענין מקרי, אלא היותה ממשפחת אברהם הוא דבר עקרוני בהתאמתה להיכנס לבית אברהם, כי משפחת נחור מתוקנת היא במעשיה ומידותיה ויאה היה לה להוציא מקרבה נערה בעלת חסד כרבקה.

בית יעקב אל מול בית לבן

וַיִּשְׁלַח יַצְחָק אֶת יַעֲקֹב וַיְלַךְ פְּדָנָה אֲרָם אֶל לָבָן בֶּן בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי אָחִי רַבְקָה אִם יַעֲקֹב
וַעֲשׂוּ: (כה, ה)

כתב רש"י "איני יודע מה מלמדנו", והרמב"ן נדחק בזה. והנה אף בראש הפרשה נאמר:

וַיְהִי יַצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקָחְתוּ אֶת רַבְקָה בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדָן אֲרָם אָחוֹת לָבָן
הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה: (כה, ב)

ואף כאן יש לתמוה מה צורך בפירוט יחוסה של רבקה בהיותה אחות לבן הארמי.

ורש"י תירץ בשם מדרש רבה שבא לומר שאף שגדלה בין רשעים זכתה להיות צדקת. אך אין זה פשוטו של מקרא, שהבחירה במשפחת נחור הייתה רצויה לכתחילה, כפי שאמר אליעזר בשמו של אברהם:

אִם לֹא אֶל בֵּית אָבִי תֵלֵךְ וְאֶל מִשְׁפַּחְתִּי וְלִקְחָתְ אִשָּׁה לְבָנִי: (כד, לח)

[ואף שלפי הפשט נראה שאברהם עצמו לא ביקש זאת אלא שיקח אשה ממולדתו, אין זאת אלא שלא היה יכול לצפות אברהם מראש בוודאות שתימצא אשה ממשפחתו בדווקא, אך בודאי אליעזר משקף כאן את רצונו האידאלי של אדונו שאם תהיה אשה זו ממשפחתו הרי זה עדיף עשרת מונים על אשה ממשפחה אחרת].

ונשים נא אל לבנו ששני פסוקים הללו הם ראש הפרשה וסופה [כי הליכתו של יעקב מסיימת את תולדות יצחק, והפסוקים הבאים מ'וישמע עשו' עד סוף פרשת תולדות הם נספח הבא אחר סוף הסיפור וכוונתם להצביע על השפעת מעשיו של יעקב על עשו]. ומעתה נראה שפתיחתה וחתימתה של פרשת תולדות יצחק הן זיקתו אל לבן, הוי אומר שמשם מוצאו ולשם הוא הולך. כי הורתו של בית יצחק היא בבית לבן, אשר רבקה מתייחסת אליו יותר מאשר אל אביה בתואל. כך נראה בפרשת עבד אברהם שלבן היה האיש המרכזי בבית בתואל [ואף בברכה שבירכוה אמרו לה אחותנו את היי לאלפי רבבה], ולשם גם נשלח יעקב על מנת לקומם את בית ישראל.

בראשית מליון 3

ובזה יתיישב, שהאמור 'אם יעקב ועשו' בא להסב את תשומת לבנו אל תחילת הפרשה שרבקה ילדה את יעקב ועשו, ומכך נבחין שהליכת יעקב אל לבן היא חזרה אל המקור שממנו באה אמו.

אם כנים הדברים, שומה עלינו להבין מה ייחודו של לבן במידה כזאת שהוא מרכזי כל כך בהקמת בית ישראל. כה מרכזי עד שעמו נשתדך אברהם ושוב חוזר יצחק לשלוח את בנו להשתדך עימו, והלוא לכאורה לבן היה אדם מושחת כפי שהתבטא בהחלפת בנותיו ובהחלפת משכורתו של יעקב.

והנה יש לנו פרשה שלמה העוסקת בפרידת יעקב ולבן בהר הגלעד, ואף ברית כרתו ביניהם כמתואר באורך בסוף פרשת ויצא. והקורא שב ותמה מהי חשיבותו הגדולה של לבן שכל כך האריכה תורה בסיפור פרידתו ממשפחת יעקב עד שראתה תורה צורך לספר לנו:

וַיֵּשְׁבֶם לְבָן בְּבֶקֶר וַיִּנָּשֶׁק לְבָנָיו וְלִבְנוֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֹתָהֶם וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְבָן לְמִקְמוֹ: (לא, נה).

סוד הענין הוא שאין לבן מייצג כאן את עצמו אלא את בית נחור [וכאשר ראינו ביעקב עצמו המכנה אותו 'לבן בן נחור'], באשר כפי הנראה הוא היה נכבד בכל בית אביו¹ ויתירה מזו מצינו שכאשר לבן משביע את יעקב הרי הוא משביעו באלהי אברהם ואלהי נחור, אשר מזה נראה שהיו כאן שני אחים שהם אישים נכבדים שהקימו שבטים בעמם, משפחת אברהם ומשפחת נחור, וכאשר ביארנו לעיל. ואשר על כן היו רחל ולאה ראויות להיכנס לבית אברהם בזכות מה שגדלו במשפחת נחור הנכבדה, ואף שהיה אביהן רשע מכל מקום המשפחה בכללה נהגה במנהגים מתוקנים ולא הושחתה במידות הנפסדות של עמי הארץ באותם דורות.

והנה בית אברהם ובית יצחק טרם עמדו ברשות עצמם במנותק ממשפחתם ומכלל שבטי העברים אשר משם מוצאם, ודבר זה בא לידי ביטוי בשידוך הכפול שנשתדכו עם בית נחור. רק יעקב בצאתו מבית לבן עם כל משפחתו השלמה [לבד מבנימין] בא לידי ניתוק משאר שבטי העברים ומעתה יצא שבט ישראל לדרך עצמאית כעם אשר לבדד ישכון. זה פשר אריכות פרשת הפרידה של יעקב מלבן, כי אכן מאורע היסטורי יש כאן שבו עם ישראל יוצא לראשונה לדרך עצמאית, תוך פרידה של שלום משאר בני שבט העברים.

ולא על חינום אנו מוצאים שמיד בפרידתו מלבן הוא נפגש בעשו, ואף ממנו הוא נפרד לשלום בסוף המעשה. כי בהיות שכעת יעקב עוסק בקביעת מעמדו כעומד לעצמו, אזי עליו לקבוע את פרידתו וניתוקו אף מאחיו ההולך לדרכו להר שעיר. ואף דמיון יש בלשונות הפרידה של לבן ועשו, שבלבן נאמר: וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְבָן לְמִקְמוֹ, וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדִרְכּוֹ:

ובעשו נאמר: וַיֵּשֶׁב בַּיּוֹם הַהוּא עֵשָׂו לְדִרְכּוֹ שְׁעִירָה, וַיַּעֲקֹב נָסַע סְפֹתָה:²

¹ כן כתב ראב"ע, (כה, כ).

² ויש להתבונן בכך שלבן ויעקב שניהם הולכים למקומות בלתי מסויימים - 'למקומו' 'לדרכו', ואילו בעשו הרי הם הולכים למקומות מסויימים בשמות - עשו הולך שעירה ויעקב הולך סוכותה. וזאת על שום שלא הושלמה עצמאותו של יעקב בפרידתו מלבן וכפי שביררנו, ורק משנפרד מעשו ונשלמה עצמאותו נזכר מקום הגעתו, שיש בזה ביטוי להגעתו אל המנוחה ואל הנחלה.